

УДК 377

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2022.1.6>

О. В. КОСТЕНКО

аспірант кафедри психології, педагогіки та філософії,

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського,

викладач,

Вище професійне училище № 7 м. Кременчука, м. Кременчук, Полтавська область, Україна

Електронна пошта: oksanakostenko09@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0002-6402-6504>

СТРУКТУРА КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ОБЛІКОВЦІВ З РЕЄСТРАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКИХ ДАНИХ

Сучасний ринок праці потребує таких кваліфікованих робітників, рівень підготовки яких відповідав би не тільки вимогам сучасного виробництва та економіки країни, а й перспективам їхнього розвитку, давав би змогу оперативно впливати на швидкозмінні умови і технології виробництва. Саме система професійної (професійно-технічної) освіти є тим ефективним середовищем, де «кожна людина зможе повніше розвинути й реалізувати свої здібності, освітній, духовний, моральний, трудовий і творчий потенціал».

Перехід країни до ринкової економіки зумовив потребу удосконалення підготовки кваліфікованих робітничих кадрів, рівень компетентності яких має випереджати складність виконуваних професійних завдань. Ідеться про створення професійно-кваліфікаційної структури робітничих кадрів, заснованої на посиленні ролі компетентнісного підходу в професійній підготовці.

Актуальність запровадження в освітню практику України компетентнісного підходу зумовлена стрімким соціальним, технологічним і політичним розвитком світу, який вимагає від випускника володіння сучасними якостями і вміннями: бути гнучким, мобільним, уміти презентувати себе на ринку праці; використовувати знання як інструмент для вирішення життєвих проблем; приймати нестандартні рішення й нести за них відповідальність; володіти комунікативною культурою, уміти працювати в команді; уміти виходити з будь-яких конфліктних ситуацій; уміти здобувати, аналізувати інформацію, застосовувати її для індивідуального розвитку та самовдосконалення; володіти навиками критичного мислення з метою розумного використання інформації та контролю потоку інформації.

Впровадження компетентнісного підходу у професійну (професійно-технічну) освіту є пріоритетним у процесі побудови прогресивного суспільства, що потребує конкурентоспроможних фахівців здатних застосовувати здобуті знання, уміння та навички під час вирішення практичних завдань та нестандартних ситуацій.

Ключові слова: компетентнісний підхід, ключові компетентності, загальнопрофесійні компетентності, професійні компетентності, структура компетентностей.

Вступ. Компетентнісний підхід не заперечує ані ролі, ані значення знань, утім, акцентує увагу на здатності використовувати здобуті знання. Цей підхід визначає пріоритетним не поінформованість учня, а вміння розв'язувати проблеми, що виникають за певних ситуацій.

Розглянемо основні риси компетентнісного підходу до підготовки фахівця, що виділила у своїх дослідженнях С. Хазова [Хазова] (рис. 1).

Спираючись на вище зазначені аспекти, ми погоджуємося, що застосування компетентнісного підходу при підготовці майбутнього фахівця створює умови для формування особистості, яка володіє певним набором компетентностей, що дозволяють вирішувати професійні задачі в стандартних і нестандартних умовах, націлена на успіх, соціально та комунікаційно зорієнтована.

Отже, ми погоджуємося, компетентнісний підхід є пріоритетним у процесі побудови ефективного сучасного освітнього процесу, формуванні конкурентоспроможного майбутнього фахівця здатного застосовувати здобуті знання, уміння та навички під вирішення практичних завдань та нестандартних ситуацій.

У дослідженнях учених простежується думка про те, що адекватною моделлю робітника є не кваліфікаційна, а компетентнісна модель. Водночас єдності наукових позицій стосовно трактування змісту поняття «компетентність» (незважаючи на те, що сьогодні воно перебуває в епіцентрі світової думки) до цього часу не досягнуто, як немає усталених підходів і до розроблення засобів, що сприяють її формуванню. У таких умовах професійно-технічна освіта потребує нових підходів до організа-

ції навчання, які забезпечували б формування сукупності інтегрованих якостей особистості, що відображає її професійну компетентність у професійній діяльності, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість, творчу професійну самореалізацію.

Природно, що компетентнісний підхід в освіті ґрунтується на категоріях «компетенція», «компетентність» та їхніх похідних. Зауважимо, що не всі дослідники проводять чітку межу між цими поняттями, що сприяє розмаїттю визначень.

Дослідженню різних підходів щодо трактування сутності понять «компетенція», «компетентність», «професійна компетентність» присвячено праці багатьох вітчизняних і зарубіжних учених: Селевко Г., Ничкало Н., Лебедев О., Дубасюк О., Нагорна Н., Левочко М., Савченко М., Хуторський А. та інших.

Виклад основного матеріалу. Для витлумачення поняття «компетентність» необхідно

виокремити суттєві ознаки, які пропонують сучасні науковці, характеризуючи цю категорію (рис. 2).

Під поняттям «компетентність» ми розуміємо: вміння фахівця використовувати накопичені знання, уміння та навички у процесі виконання конкретних дій в певній галузі діяльності; здатність правильно оцінити ситуацію і прийняти оптимальні рішення; орієнтацію на самостійну і успішну діяльність.

Для більш глибокого вивчення змісту компетентностей доцільно звернутися до системи компетентностей в освіті, яка, згідно досліджень О. Пометун, складається з таких груп:

- ключові – тобто надпредметні (міжпредметні) компетентності, які визначаються як здатність людини здійснювати складні поліфункціональні, поліпредметні, культуродоцільні види діяльності, ефективно розв'язуючи відповідні проблеми;

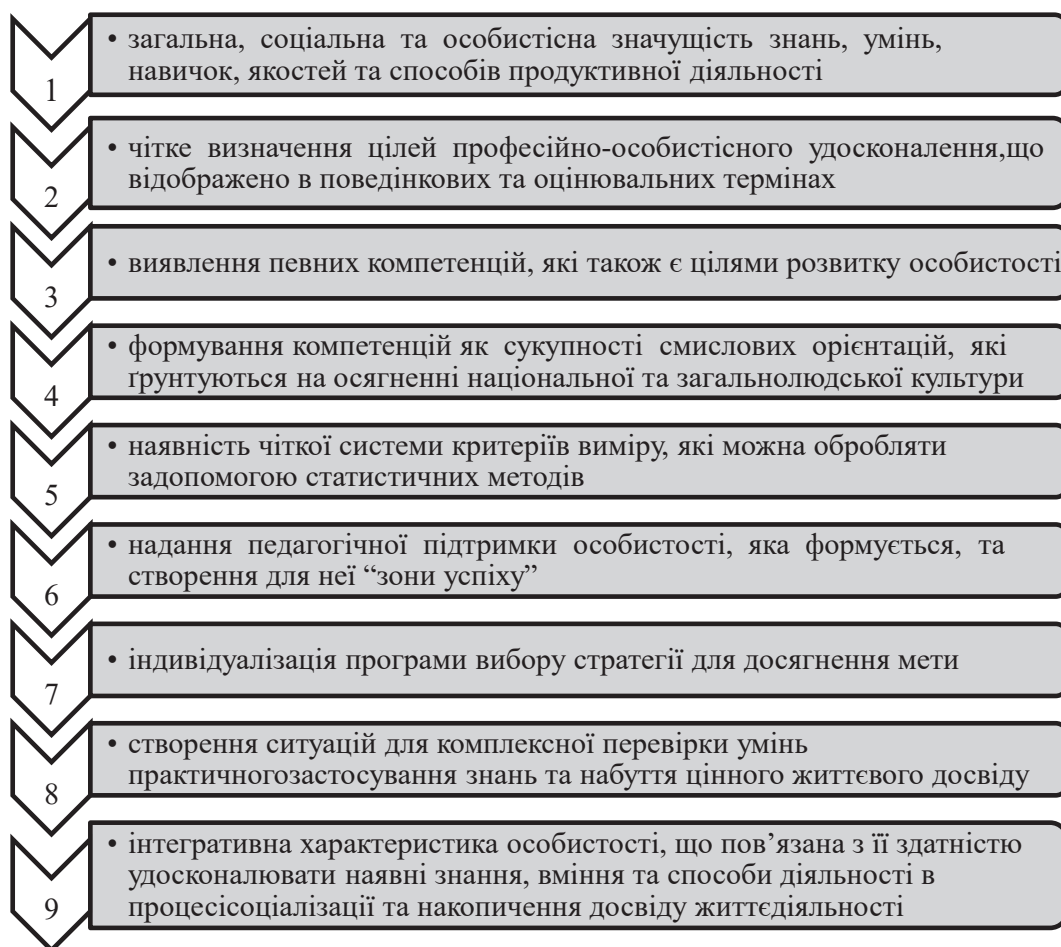

Рис. 1. Основні риси компетентнісного підходу (за Хазовою С.)
(власне опрацювання)

- загально-галузеві – їх набуває студент упродовж засвоєння змісту тієї чи іншої освітньої галузі на всіх курсах університету;

- предметні компетентності – їх набуває студент упродовж вивчення того чи іншого предмету на всіх курсах університету [Пометун: 67].

Головною метою підготовки майбутніх фахівців у сучасних умовах суспільства стає не здобуття ним кваліфікації у вибраній вузько-спеціальній сфері, а набуття та розвиток певних компетентностей, які мають забезпечити йому можливість адаптуватися в умовах динамічного розвитку сучасного світу. Це потребує впровадження відповідних змін у зміст професійної підготовки майбутніх фахівців. Основою цих змін є формування у майбутніх фахівців професійної компетентності.

Професійна компетентність виявляється в діяльності і не може обмежуватися тільки певними знаннями, вміннями та навичками.

Таке розуміння змісту поняття «професійна компетентність» дає нам можливість обґрунтувати провідний методологічний підхід до визначення компетентності будь-якого фахівця, яка враховує різні аспекти його діяльності – інтелектуальний (когнітивний), професійний (фаховий) і особистісний (суб'єктний), які взаємодоповнюють один одного, сприяють

їх комплексному і системному прояву [Ягупов, Півень 2009: 283–287].

Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі професійної (професійно-технічної) освіти надає можливість компенсувати недостатній розвиток певних показників його компетентності. При недостатній несформованості певного із них він неспроможний досягати основної мети власної діяльності, системно і комплексно реалізувати основні свої компетенції.

Компетентнісний підхід створює умови для якісної підготовки майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських (ОРБД) даних і сприяє формуванню системи міжпредметних професійних компетентностей, а також ключових компетенцій, не пов'язаних із конкретними навчальними предметами.

Стандарт професійної (професійно-технічної) освіти (СП(ПТ)О) з робітничої професії «Обліковець з реєстрації бухгалтерських даних» визначає три групи компетентностей: загально-професійні, ключові та професійні. Компетентність/компетентності – здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, уміння, морально-етичні цінності та інші особистісні якості.

Розглянемо більш детально групи компетентностей професії «Обліковець з реєстрації

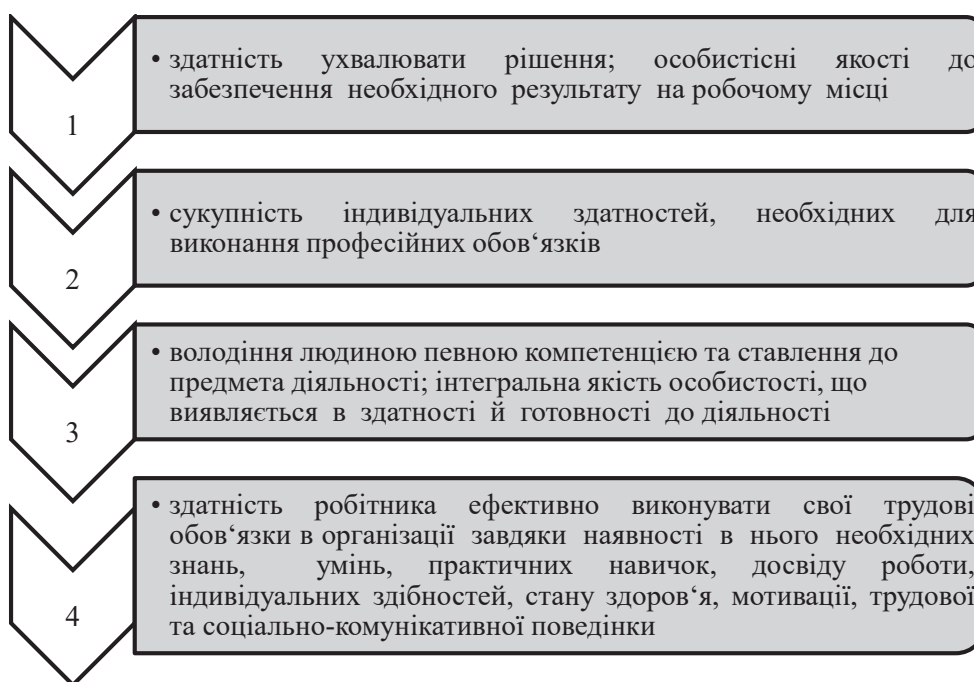

Рис. 2. Ознаки поняття «компетентність» (власне опрацювання)

бухгалтерських даних» відповідно до Стандарту (рис. 3).

Перелік ключових компетентностей обліковців з реєстрації бухгалтерських даних відповідно до Стандарту професійної (професійно-технічної) освіти (СП(ПТ)О):

- здатність працювати в команді;
- здатність відповідально ставитись до професійної діяльності;
- здатність самостійно приймати рішення;
- здатність діяти в нестандартних ситуаціях;
- здатність планувати трудову діяльність;
- здатність до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових вмінь і навичок;
- здатність визначати навчальні цілі та способи їх досягнення;
- здатність оцінювати власні результати навчання, навчатися впродовж життя;
- знання професійної лексики та термінології;
- дотримання професійної етики;
- запобігання конфліктним ситуаціям.

Розглянемо загальнопрофесійні компетентності відповідно (СП(ПТ)О з робітничої професії «Обліковець з реєстрації бухгалтерських даних»:

1. Оволодіння інформаційними технологіями.

2. Розуміння основ трудового законодавства в професійній діяльності.

3. Оволодіння основами галузевої економіки та підприємництва.

4. Оволодіння правилами дорожнього руху.

5. Дотримання та виконання вимог охорони праці та безпеки життєдіяльності.

Тобто оволодіння загальнопрофесійними компетентностями є необхідною умовою та теоретичною базою для набуття професійних компетентностей. Загальнопрофесійні компетентності є необхідним підґрунтям для здобуття фахових професійних компетентностей, але, на відміну від них, мають однаковий зміст для різних професій. Наприклад, загальнопрофесійні компетентності професій «Обліковець з реєстрації бухгалтерських даних», «Оператор комп'ютерного набору», «Касир торговельного залу», «Продавець промтоварів» мають однаковий зміст.

Професійні компетентності робітничої професії «Обліковець з реєстрації бухгалтерських даних» формують зміст типових програм з 7 предметів:

- Теорія бухгалтерського обліку;
- Бухгалтерський облік;
- Економіка підприємства;
- Основи статистики;

КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ

- загальні здібності й уміння (психологічні, когнітивні, соціально-особистісні, інформаційні, комунікативні), що дають змогу особі розуміти ситуацію, досягати успіху в особистісному і професійному житті, набувати соціальної самостійності та забезпечують ефективну професійну й міжособистісну взаємодію (набуваються впродовж всього терміну навчання поза робочим навчальним планом)

ЗАГАЛЬНОПРОФЕСІЙНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ

- знання та уміння, що є загальними для професії та набуваються перед оволодінням навчальним матеріалом професійних компетентностей

ПРОФЕСІЙНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ

- знання та уміння особи, які дають їй змогу виконувати трудові функції, швидко адаптуватися до змін у професійній діяльності та є складовими професійної кваліфікації.

Рис. 3. Види компетентностей обліковців з реєстрації бухгалтерських даних відповідно до Стандарту професійної (професійно-технічної) освіти (СП(ПТ)О)

ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТІ	
Формування компетентностей з теорії бухгалтерського обліку	
Оволодіння поняттям господарського обліку, його ролі. Знання рівнів нормативного регулювання бухгалтерського обліку	
Розуміння предмета і методу бухгалтерського обліку	
Оволодіння поняттям бухгалтерського балансу. Складання бухгалтерського балансу	
Засвоєння будови бухгалтерських рахунків. Застосування методу подвійного запису для відображення господарських операцій на рахунках	
Розуміння принципу побудови і структури Плану рахунків бухгалтерського обліку для складання кореспонденції рахунків	
Оволодіння вимогами до складання документів, опрацювання та зберігання документів. Розуміння документообігу. Вміння систематизувати бухгалтерські документи та організувати тимчасове зберігання документів, передавати їх до архіву. Оволодіння методикою проведення інвентаризації	
Засвоєння форм бухгалтерського обліку, переліку і призначення облікових регістрів. Знання загальних відомостей про основні програми з автоматизації обліку, які діють в Україні	
Засвоєння обліку основних господарських процесів. Ведення первинного обліку виробничих запасів, основних засобів, інших необоротних матеріальних активів. Складання кореспонденції рахунків обліку, які діють в Україні	
Оволодіння знаннями про бухгалтерський (фінансовий) облік	
Здійснення обліку грошових коштів	
Здійснення обліку запасів	
Оволодіння обліком необоротних активів	
Здійснення обліку розрахункових операцій	
Ознайомлення з веденням обліку власного капіталу	
Здійснення обліку витрат, доходів і фінансових результатів на підприємствах	
Оволодіння основами бухгалтерської звітності	
Оволодіння знаннями про економічну діяльність підприємства, статистику та фінанси	
Оволодіння знаннями про економічну діяльність підприємства	
Оволодіння основами статистики	
Оволодіння знаннями з фінансів	
Оволодіння інформаційними системами і технологіями в обліку	
Загальна характеристика інформаційних систем і технологій в обліку	
Автоматизація обліку підприємства	
Оволодіння основами оподаткування	
Оволодіння основами оподаткування	

Рис. 4. Структура професійних компетентностей обліковців з реєстрації бухгалтерських даних

- Фінанси;
- Інформаційні системи і технології в обліку;
- Основи оподаткування.

Результат. Відповідно до Стандарту професійної (професійно-технічної) освіти (СП(ПТ)О) 4121.М.69.20-2018 нами було схематично узагальнити структуру професійних компетентностей за професією «Обліковець з реєстрації бухгалтерських даних» (рис. 4).

Висновок. Отже, компетентнісний підхід створює умови для якісної підготовки майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних

і сприяє формуванню системи міжпредметних професійних компетентностей. Структура та зміст компетентностей майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних поєднує: об'єктивно визначену нормативними документами систему знань, умінь і навичок; особистісну складову – інтереси, прагнення, ціннісні орієнтації, мотиви самореалізації індивіда; вміння вирішувати ту чи іншу проблему; здійснення активного пошуку нового досвіду і визначити притаманну саме йому цінність; наявність вмінь та навичок самостійності у плануванні, організації, контролі власної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пометун О. І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. Світовий підхід та українські перспективи / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ, 2004. 111 с.
2. Хазова С. А. Показатели конкурентоспособности как критерии профессиональной компетентности специалистов по физической культуре и спорту. URL <http://www.adygnet.ru/konfer/konfifk2006/soob/3/3Hazova.htm> (дата звернення: 11.06.2020).
3. Ягупов В., Півень Н. Компетентнісний підхід до формування змісту професійної підготовки майбутніх бакалаврів технічного профілю (на прикладі спеціальності «Інженерне матеріалознавство»). *Наукові записки Тернопільщини. Нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка. Сер.: Педагогіка* / гол. ред. Терещук В. Тернопіль, 2009. Спецвипуск № 3. С. 283–287.

REFERENCES

1. Pometun, O. I. (2004) *Dyskusiiia ukrainskykh pedahohiv navkolo pytan zaprovadzhennia kompetentnisnoho pidkhdou v ukrainskii osviti. Kompetentnisnyi pidkhdid u suchasni osviti. Svitovyi pidkhdid ta ukrainski perspektyvy*. Kyiv (in Ukrainian).
2. Hazova, S. A. *Pokazатели konkurentosposobnosti kak kriterii professionalnoy kompetentnosti spetsialistov po fizicheskoy kulture i sportu*. Retrieved from: <http://www.adygnet.ru/konfer/konfifk2006/soob/3/3Hazova.htm> (accessed: 11 June 2020).
3. Yahupov, V., Piven, N. (2009) *Kompetentnisnyi pidkhdid do formuvannia zmistu profesiinoi pidhotovky maibutnikh bakalavriv tekhnichnoho profilu (na prykladi spetsialnosti «Inzhenerne materialoznavstvo»)*. *Naukovi zapysky Ternopilshchyny*, special edition 3, pp. 283–287.

O. B. KOSTENKO

*Postgraduate Student at the Department of Psychology, Pedagogics and Philosophy,
Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University,*

Teacher,

Higher Vocational School 7 Kremenchuk, Kremenchuk, Poltava region, Ukraine

E-mail: oksanakostenko09@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0002-6402-6504>

**STRUCTURE OF COMPETENCES OF FUTURE ACCOUNTANTS
ON REGISTRATION OF ACCOUNTING DATA**

The modern labor market needs such skilled workers, whose level of training would meet not only the requirements of modern production and the country's economy, but also the prospects for their development, would allow to quickly influence the rapidly changing conditions and production technologies. It is the system of vocational (vocational) education that is the effective environment where «everyone will be able to more fully develop and realize their abilities, educational, spiritual, moral, labor and creative potential.»

The country's transition to a market economy has necessitated the improvement of the training of skilled workers, the level of competence of which should exceed the complexity of the professional tasks. It is a question of creation of professional qualification structure of working shots based on strengthening of a role of the competence approach in professional training.

The urgency of introducing a competency-based approach to educational practice in Ukraine is due to the rapid social, technological and political development of the world, which requires graduates to have modern qualities and skills: be flexible, mobile, able to present themselves in the labor market; use knowledge as a tool to solve life's problems; make non-standard decisions and be responsible for them; have a communicative culture, be able to work in a team; be able to get out of any conflict situations; be able to obtain, analyze information, use it for individual development and self-improvement; have the skills to think critically in order to use information wisely and control the flow of information.

The introduction of a competency-based approach to vocational (vocational) education is a priority in the process of building a progressive society that requires competitive professionals able to apply the acquired knowledge, skills and abilities in solving practical problems and unusual situations.

Key words: competence approach, key competencies, general professional competencies, professional competencies, competence structure.